

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an ..... 20 coroane.
Pe jumătate de an ..... 10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Invitare la abonament.

Rugăm abonații noștri, onorata noastră preoțime și învățătorime, să stăruie pentru tăierea organului nostru în cercuri cât mai largi. În schimbul sprijinului material și moral, de care se bucură foaia noastră, ne vom nizu și noi, ca ziarul nostru să corespundă tuturor așteptărilor îndreptățite ale publicului cetitor. Abonamentul care face

Pe un an ..... 20 cor.
Pe 1/2 an ..... 10 cor.
Pe 1/4 an ..... 5 cor.

se trimite prin mandat postal la administrația tipografiei diecezane, Arad, Strada Deák Ferencz. Numele abonentului, locuința și poșta ultimă, să fie scris corect și legibil.

Administrația.

Statificare de școale.

Ziarele din capitală înregistrează cu vădită bucurie și satisfacție, că ministrul cultelor și al instrucțiunii publice intenționează a statifica 200 de școale confesionale, mai ales greco-orientale, din comitatul Hunedoarei. Demersurile necesare s'au și luat deja și decurg în deplină ordine.

Deci fără să existe vre-o lege specială, prin care factorii legislativi ai țării să decreteze statificarea tuturor școalelor confesionale din patrie. dl ministru al cultelor și al instrucțiunii publice, folosindu-se de puterea excepțională, ce i-s'a dat guvernului pe durata stărilor de războiu, prin ordinațiuni desbracă biserica noastră de podobeale ei: de instituțiunile culturale, ce le-a înființat și susținut cu mari jertfe pentru luminarea și creșterea credincioșilor ei în spirit creștinesc și patriotic.

Cunoscând sistemul și împrejurările eram pregătiți la o asemenea rezolvire a problemei noastre culturale. Cine a urmărit cu atențiune debaterile și frământările din comisia așanumitului vot universal, și-a putut câștiga convingerea, că procesul de statificare a școalelor noastre populare nu se va mărgini la părțile dela periferii, pentru a se forma granițe culturale, ci-și va face cursul său peste toate ținuturile loauite de credincioșii bisericii noastre. Dătu-ci-s'a tristul prilej de a constata și de nstădată, că instituțiunile noastre culturale, garantate în existența lor prin legile patriei

noastre, au devenit obiecte de târguială între „reacționari” și „democrați”. Dl ministru de justiție pentru a clădi puntea compromisului dorit în re guvern și opoziția în majoritate, ofere „între aprobări vii și generale” reacționarilor, în schimbul unor concesiuni ce le-ar face proiectului din desbatere, statificarea fără amânare a preparandiilor noastre. „Trebuie să le prefacem în școli de stat — zice dl ministru — fără nici o excepție și fără a lua în seamă nici un fel de sensibilitate confesională. Și până la introducerea instrucțiunii de stat pe toată linia să i-se deie drept guvernului ungar de a putea preface în școală de stat, fără nici o motivare orice școală, de orice categorie”. La rândul său dl ministru al cultelor și instrucțiunii publice promite, că nu peste mult va prezenta camerii „reforme pe terenul cultural politic, cari vor servi scopurile statului național nu numai prin oprimarea instrucțiunii contrare națiunii, ci și în mod pozitiv prin exploatarea intensivă a efectului educator al școlii”.

Școalele noastre confesionale li-se cântă deci prohodul. Laurii ce i-au câștigat și îi vor câștiga, pe vastele fronturi de războiu fiii neamului și ai bisericii noastre, crescuți de aceasta mamă bună și ocrotitoare și fiica ei, școala confesională, în frica lui Dumnezeu, alipire față de tron și iubirea gliei strămoșești, se prefac prin vrăji și descântece în tot atâtea cununi de spini pentru noi și urmașii noștri.

Săse știe însă, că neamul românesc din aceasta patrie n'are nici un motiv să se considere pe sine de învins. Faptele vitejești, ce le-a săvârșit pe câmpul de onoare vor forma tot atâtea garanțe și nădejdi, că în era păcii și a dreptății, ce va să vie, e imposibil să avem soarta amară a învinșilor, ci dimpreună cu toate popoarele de sub gloriosul sceptru al Habsburgilor va trebui să gustăm și noi din fructele biruinței, câștigate și cu sângele și avutul nostru.

Se lucră cu zel, cu energie la statificarea școalelor noastre confesionale, să nu ni-se iee în nume de rău însă, dacă nici noi nu vom fi lași și netrebnici, ca să nu ne apărăm avutul nostru bisericesc și viața noastră sufletească. În aflarea și aplicarea mijloacelor legale de mântuire a lor vom avea pururea înaintea noastră și vom propaga neîncetat adevărul „că nimenea nu poate păcătui în contra bisericii și în contra așezămintelor sale nestrămutavere, în contra libertăților și drepturilor autonome garantate prin lege, fără a păcătui totodată și în contra adevăratelor interese cul-

turale ale poporului nostru, fără a păcătui totodată și în contra intereselor vitale însăși ale patriei”. (Vorbirea lui Alexandru de Mocsonyi la congresul electoral din 1898.)

Zile triste din viața lui Moise Nicoară.

1815—1825

(Urmare).

Scrisoarea aceasta — cu mânia care clocește într'nsa și cu îngrijorarea ce o vedește, că va fi adus în situația de a-și pierde stăpânirea de sine — a scris-o Nicoară îndată după incidentul, pe care l-a avut (în 27 Iulie) cu Cernovich, pretore în Arad, sub îndemnul revoltei care-l stăpâneă. Amănuntele acestei întâmplări ne învie încâtva înaintea ochilor sufletești tabloul oamenilor, în mijlocul cărora trăia Nicoară, în convenirile și convorbirile lor zilnice.

Erau într'o odae a birtului „La trei crai”, (demolat înainte cu vre-o 12 ani), unde luau masa intelectualii Aradului. De o parte, la masă, e Nicoară cu medicul regimentului de cavalerie „Klenau”, stationat în Arad. La celalalt capăt se așează Cernovich cu un strein din Terziopol (Szabadka). Acesta vorbește despre Bulgarii de acolo, cari sunt catolici și au limba slavonă — veche în biserică și țin călindarul vechiu. — Ar trebui un singur călindar, zice Cernovich; drept aveă Napoleon că voiă să facă o singură religie. Și aceasta s'ar putea face, dacă ar voi preoții, dar aceștia, în interesul lor, se opun. „Și când popa, ori vlădicul lui, zice Valahului...; ce nu e în stare să facă acel țaran valah? (az a paraszt oláh)”. — Streinul observă, că îi cunoaște și el pe Români și i-a găsit oameni buni și primitivi la toate. — „Ba zău nu-s buni, blâstamații (de bizon nem jó az ebatta)” replică Cernovich. — Streinul: „Intrucât le lipsește cultura; ci să fie preoții lor învățați și să le deă învățătură (Românilor), și am vedeă că au însușiri (talenta), și dacă sunt crescuți, au capacitate la toate”. — Cernovich: „Ba din ce sunt mai educați (cvalificați), cu atât mai mari... (un cuvânt injurios) sunt”.

Aici Nicoară se întoarce cătră Cernovich și-l face atent, să nu vorbească în mod așa de nedemn despre un neam întreg, căci cuvintele lui sunt jignitoare pentru oameni cari sunt de față. Atâta așteptă acela. Se repede cu injurii și cu amenințări asupra lui Nicoară, ca și asupra unui răufăcător, care n'are dreptul de a se arăta între oameni. Nicoară face comitelui arătare despre ceia întâmplare¹⁾ și cere satisfacție pentru injuria suferită. Arătarea atinge și un alt incident al lui Cernovich, cu care ocazie fu pământ de un grec, iar Nicoară îi promite pretorelui și din partea sa așa ceva, dacă nu i-se va face dreptate.

La provocarea comitelui, Cernovich răspunde cu o replică disprețuitoare, vorbind de sus: Acest „vagabond” (homo vagus) care poartă „pata rușinoasă” a răsculării poporului românesc îm-

¹⁾ Actele cancel aul. ungare an. 1819 Nr. 12344. Sub acest Nr. sunt toate actele privitoare la această afacere. — Povestirea celor întâmplare e după arătarea lui Nicoară.

potriua clerului sârbesc, și îl cunosc ca atare toate oficiile publice, și „a cărui petrecere aci ca om vagabond” fără nici o ocupație oficială, fără nici o subsistență legală, o recomandă atenției comitetului; acesta e acum capabil de a face orice numai să mai stoarcă bani dela „rustica plebe valahica”. Spre scopul acesta e gata să vatem și oameni „cu oficiu mai înalt” (adecă pe el, pretorele). Acuză lui e mincinoasă și falsă („insincera”); el i a zis numai, să nu se amestece — om pătat cum este în vorba altora, și să se care (aufferat se) din casa cu oameni, dacă nu se poate lăsa de instigări. Acest om, care seduce „bunul popor valah” (!) și nu mai știe nici de pietate față de părinți, căci a împins în nenorocire și mizerie pe tatăl său „care mi s'a plâns mie, în genunchi și cu ochii plini de obidă (gementibus oculis)” — acest om „vrednic de disprețul tuturor” a îndrăsnit să-l insulte pe el și oficiul lui, și să provoace încă și amintirea grecului care l-a palmuit. Din toate acestea rezultă: a) Acest „vagabond” trebuie „supus unei investigații stricte”: pentrucă stă el aici și din ce trăește? b) Va da satisfacție pentru insulta adusă lui și oficiului, cu acuza cea mincinoasă. c) Citează paragrafii pe baza cărora trebuie pedepsit, pentrucă a amintit de afacerea cu grecul (cu „pedeapsa pentru delict de limbă — poena emendae lingvae”).

Pentru controlarea celor două expuneri (a lui Nicoară și a celui părit de el), dau în notă²⁾, în original, fasiunea martorilor, care ne convinge dela prima vedere — și prin stilul ei și cu arătarea faptelor — că expunerea lui Nicoară e cel puțin foarte aproape de adevăr, iar a lui Cernovich cuprinde — în stil și îndreptare — nu indignarea justă a omului jignit, ci dosa obișnuită de îngâmfare și obrăznicie.

(Va urmă.)

D. Ioanovicu.

Sinodul protopresbiteral al Șiriei.

— Momente mai însemnate. —

Sinoadele protopresbiterale sunt miniatura sinoadelor eparhiale. Este interesul bisericii ca și despre sinoadele protopresbiterale să se publice rapoarte în chestiile mai importante, ca deputații sinodului eparhial, cari poartă interesul bisericii la inimă — și nu numai pe buze — să se prezinte în parlamentul de ecezei cu un fel de pregătire, spre a nu fi surprinși în anumite afaceri fie în plen, fie în comisii.

Sedința sinodului protopresbiteral al Șiriei s'a ținut la 4 l. c. sub conducerea păr. protopop M. Lucața, care prin o introducere aleasă ne-a arătat însemnătatea acestor sinoade, stăruiind pentru o conlucrare armonică spre binele și consolidarea bisericii naționale.

Constatăm faptul îmbucurător că membrii s'au prezentat în număr de ajuns, iar comitetul, epitropia și diversele comisii s'au ales cu aclamație.

Din singuraticile rapoarte aflăm că în decursul anului 1917 populația a scăzut cu 150 suflete, între cari nu sunt socotiți ostașii căzuți pe diferite fronturi; „*flere possumus, juvare non*”.

²⁾ „Alább irtak bizonyoságot, teszünk, hogy mi folyó évi június hónap 27-kén T. Matsai Csernovits István sz. bíró urnak az három kerályoknál ebédelnén, ugyan akkor félre ülven Moises Nicora nevű, hal gátván, hogy velünk tisztelt Csernovits ur hol egy hol más tárgyról beszélgett, amint éféle publikus ebédeknel történni szokott, előhozott Csernovits ur által, mely jó és hasznos lenné, ha közönséges kalendárium behozattatná, és hogy ezzel az egész monarchia sokat nyerne, melyre az mondatódott, ezt elérni mindaddig még az oláhok papjaik qualificatúsabbak nem lesznek, nem lehetne; de az oláhok nagy talentoma is általában dicsértetett; melyre Csernovits ur azt mondta, hogy mentül qualificatúsabb, annyival rosszabb, mely mondasát későbbre ezen szavakkal: ha a rosszaságra hajlandó, kifejezte; melyre Moises Nicora magát a beszédünkben kevérvén és Csernovits urat intvén, hogy ne szollana egy egész nemzetről oly alávaló módon, hogy a cvalificatus oláh rossz ember, a ki beszédünket tekervnyesen elforgatni akarván, Csernovits ur által megpiron-gattatott, hogy ne kevérvén magát közzénk olly rossz ember aki a feljebb parancsolatoknál fogva is notatus és aki tsak a szegény együgyű néptül való pénzzsarolásból elősködik, nem is érdemelne, hogy betsületes emberek társaságokba bocsáttasson, de arra sem nyugodván meg Moises Nicora, K és F. urak által meg is intetett, ne kevérvén magát Nyikora mások beszédébe es ne bántsan Csernovits urat, de az oláh nemzet ellen, vagy annak palléroztatlanságáról semmit nem szólott, bizonyítjuk és nevünk aláírásával erősítjük”. — Medicul regimentului nu iscălește

Cu durere s'a luat la cunoștință moartea învățătorului *Abrudan* din Arăneag și *Hălmăgian* din Pâncota.

La susținerea scoalelor noastre statul contribuie cu 8423 cor. iar parohiile cu 60.000 cor anual.

Încât învățătorii noștri revirează, împart făină, petrol, zahăr respective ajută administrației cele mai multe școli vegetează, iar o școală din Pâncota și una din Măderat nu funcționează de loc.

Numărul celor ce știu ceti și scrie, exprimat în procente este de 57. E de notat că protopresbiteratul Șiriei are rol conducător în cele școlare, ce va fi mai la periferii vom afla din statistica generală a sinodului eparhial. În 50 de ani de constituție am ajuns deci la jumătate de carte, peste alți 50 ar fi să fim cam toți cărturari. În decursul anului s'au ivit și 5 cazuri disciplinare învățătoresci și 1 preoțesc.

Ca simptom îngrijitor e de relevant faptul, că numărul căsătoriilor pur civile s'a ridicat la 206 în 16 comune din protopopiat, aceasta împrejurare dovedește că poporul se înstrăinează tot mai mult de biserica străbună, iar preoții de altă parte nu-și împlinesc datoria destul de conștientos.

Activitatea pastorală atât de varie lasă mult de dorit în chestia, acesta.

În fine apoi nu ne-a înveselit faptul că unii dintre învățătorii noștri confesionali nu observă prescriesele bisericii noastre, și astfel nu contribuie la întărirea sentimentului religios în popor și în fața elevilor, când în butul tuturor ordinelor mai înalte, nu sărută icoana, nu se miruesc la praznice și nu se cuminecă.

Nainte de încheiere s'a făcut apoi propunere ca sinodul să stăruiască pentru dotarea corăspunzătoare a învățătorilor noștri prin adaus de scumpete, iar preoțimea cere pe calea superiorității dela guvern dublarea congruei și a quinquenalelor pe darata scumpetei; iar pentru o educație în spirit bisericesc a pedagogilor noștri s'a cerut intervenirea Ven. Consistor pentru de a prevedea după puțință și catedrele dela pedagogie cu profesori-preoți, după sistemul bisericii gr.-cat., unde nu există neînțelegeri între preoți și învățători.

În speranța că pacea dintre state va aduce pace și înțelegere și în sinul bisericii noastre păr. protopop salutându-e de despărțire încheie ședința, iar păr. Filip *Leuca* resalutând în numele tuturor pe șeful tractual pentru duhul și activitatea dezvoltată pentru înaintarea bisericii și școlii noastre ne respirăm fiecare la ale sale.

Natanail.

Sinodul protopopesc al Beiușului și fondul preoțesc de pensiuine.

Împrejurările de trai ale preoțimei din dieceza Aradului, exigențele vieții și îngrijorarea pentru ziua de mâne, au pus în discuție de mai multe ori regularea fondului de pensiuine. Superioritățile bisericești competente dând ascuțare dorințelor juste ale preoțimei au aprobat „Statutele” fondului cu modificările, ce le-am aflat potrivite pentru asigurarea zilelor de bătrânețe și neputință ale noastre și ale familiilor noastre. Chiar în sesiunea din anul trecut a sinodului eparhial s'a pus pe baze noi augmentarea fondului și în consecință și regularea pensiunilor. Pe lângă urcarea taxelor fundamentale s'a mai introdus obligamentul, ca și parohiile să contribuie anual cu o taxă de 24 cor. la sporirea fondului. Ni-se cuvenea acest procedeu, ca să fim alături de învățătorii confesionali, pentru cari parohiile deasemenea contribuie cu o taxă de 24 cor. anual în fondul regnicolar de pensiuine.

Nu putem spune însă, că nu se vor ivi alte necesități cari vor cere alte îmbunătățiri și pentru noi preoții, și prin urmare va veni o vreme când de nou va trebui să se facă modificări în „statutele” actuale.

Fondul prezintă un capital considerabil. Chivernisirea lui se face pe baze solide, mulțumită Prea S. Sale dlui episcop Ioan I. Papp, care, cu îngrijirea părintească și dragostea, ce o are față de viitorul nostru, în decurs de mai multe decenii, a căutat și caută și azi cum să afle noi isvoare de sporire, ca astfel să ne tindă cu mai

multă dărnicie răsplata muncii de păstori și îndrumători ai satelor.

Din împrejurările mai sus atinse, sinodul protopopesc al Beiușului s'a simțit îndemnat a face propunerea, care, negreșit, va formă obiect de discuție în sinul preoțimei, anume: ca *preoțimea să nu fie împărțită în clase, ci toți să fie egali îndreptățiți la fondul de pensiuine*. Firește, că dacă aceasta propunere va fi îmbrățișată cu toată căldura în cercurile preoțești și dacă i-se va da o soluție norocoasă, atunci și taxele fundamentale precum și cele anuale ar fi pentru toți la fel.

În cazul acesta § 8, punct c) și d) ar eși din vigoare. Tot așa §§ 10 și 12 ar suferi esențiale schimbări, spre mulțămirea deplină a întregii preoții.

Motivele din care s'a plămădit aceasta propunere și interesarea a sinodului protopopesc, merită toată atențiunea, fiind temeinice și reale.

Mai înainte de toate se cuvine să ascultăm de glasul comunelor bisericești sărace, cum sunt în majoritate cele din Bihor și din părțile Hălmăgiului.

La fixarea taxei de 24 de cor. s'a impus o datorință obligatoare pentru toate comunele, fără considerare de sunt în o situație materială ordonată, ori de au un număr corespunzător de creștini, cari să poată asigura resursele de existență ale parohiei. Firește deci, că în astfel de împrejurări și lor trebuie să li se asigure drepturi egale cu datorințele, la cari sunt supuse să le satisfacă. Dacă se respectă acest principiu, nu-i voie să se facă deosebire între preotul din satele sărace și între cel din satele bogate. De altă parte aceleași datorințe au toți preoții, de ce dar nu li s'ar recunoaște drepturi egale măcar pentru zilele de bătrânețe, când eșind la pensie, să fie mai scutiți de griji și neajunsuri?

În oficiul preoțesc cu toții avem cauze destule să fim nemulțumiți cu felul cum suntem salarizați. Pentru câți numai poartă oficii publice se fac îmbunătățiri-conform împrejurărilor de trai, numai nouă nu. Adevărat, că superioritățile bisericești îndrumă parohiile să se îngrijească de noi, dar suntem siguri, că puțini vor avea mângăierea de a li se remunera activitatea pastorală.

Statul iarăș dacă a făcut deosebire între preot și preot, are resoanele sale de ordin politic și economic. Nu împărtășesc vederile, ca dela stat să așteptăm totul, plătindu-ne ca pe funcționarii săi. La din contră să ne ferim cu desăvârșire de funcționalizarea preoțimei. Cadrele activității noastre n'ar mai avea puterea de educație tihnită de până acum a credincioșilor.

Dacă deosebirile de salarizare a preoțimei își au motivele sale, legale ori nelegale, și neatârnoare de voința noastră, de ce n'am rupe barierele deosebirilor noi de noi, acolo, unde totul atâră dela noi? Suntem frați, nutrind aceleași neajunsuri, desăvârșescă-se armonia în mijlocul nostru!

Fondul de pensiuine este un bine comun al preoțimei, la acest bine fiecare să aibă drepturi egale.

Asta pentru prezent. Pentru viitorul nu chiar îndepărtat instifutul teologic să se organizeze astfel, încât clericii să aibe pregătirile necesare de opt clase. În aceasta privință, e păcat, că planului ideal întocmit de profesorul Dr. Lazar Iacob nu i-s'a dat importanța cuvenită.

Am spus aceste păreri cu gândul curat. Cei chemați au cuvântul.

Senin.

Raportul general

al oficiului protopopesc ort.-român al Orăzii-mari, despre activitatea dezvoltată în cursul anului 1917.

I. În general.

Raportul anului precedent l-am încheiat cu dorința, ca cel puțin acest raport să'l pot prezentă în mijlocul păcii prea dorite. Dorința însă dor a rămas, căci — cum știm — nu numai să se ușoreze stările, dar — durere — în toate direcțiunile, fie morale sau materiale, s'au agravat, și în fața realității stăm sguduiți atât ca neam, cât și ca biserică. Dar să avem deplină încredere în principiul depus în sf. Scripiură, că: dacă de fapt, stările actuale provin dela Dumnezeu, nu putem lua lupta cu ele, dar dacă acestea provin dela oameni, atunci au a se prăbuși, și va învinge adevărul.

În viața bisericii noastre mai restrânse, din Biharea, este de remarcă, că Ven. Sinod eparhial a ales de vicar episcopesc pe P. C. Sa dl *Roman Ciorgariu*, care la 3 Octombrie n. 1917 a fost introdus în oficiul și beneficiul său. Cu aceea ocaziune subscribul l-am felicitat și în numele tractului.

Cu adânc regret anunț Ven. Sinod protopopesc, că doi foști valoroși membri ai acestei venerabile corporațiuni, precum și membrii ordinari ai scaunului protopopesc, parohii Dimitrie *Albu* din Cheresig și *Georgiu Pirtea* din Peterd, au trecut la cele vecinice.

Primul era un preot octogenar, plin de vâpăia dragostei față de instituțiile noastre, distins din partea arhierului nostru, — pentru munca sa altruistă, depusă pe altarul neamului și bisericii — cu brâu roșu. Dânsul a ridicat parohia din Cheresig, din starea ei umilă de mai nainte, la o stare înfloritoare, edificând de 2 ori biserica, școala, casa parohială prin colectă întreprinsă de dânsul, luând la vrâsta bătrânețelor când altul și-ar fi cerut partea de odihnă — toiașul, umblând din oraș în oraș, pentru adunarea ofrandelor.

Al doilea era un tânăr, dar cu ambițiune, să satisfacă dorințele păstoriților și superiorilor săi. Și aceasta a făcut tot, că biserica sa care stă în față cu o altă biserică favorizată de soarte, să poată rivaliza. În raportul anului trecut a fost pomenit numele adormitului nostru frate ca a unuia, care pentru proiectatul orfelinat din Sibiu, din singură parohia sa a adunat aproape a 4-a parte din suma de 4000 cor. cât s'a adunat în tractul întreg.

În legătură cu acestea, îmi țin de datorință a pomeni și pe fostul nostru învățător în Rontău, *Florian Paptămaș*, care asemenea sutelor de mii de fii credincioși ai țării, nimerit de un glonț dușman, pe frontul italian, departe de ai săi și de neamul său, a căzut cu cinste pe câmpul de războiu.

Dorindu-le somn lin, și să aibe parte de fericirea vecinică, să zicem cu toții — exprimându-ne condolența prin sculare — în veci pomenirea lor.

În locul celor doi membri ordinari, Ven. Sinod va avea să aleagă 2 membri în scaunul protopresbiteral.

II. In special.

1. Afaceri privitoare la războiu.

Biserica noastră și în al 4-lea an de războiu, a jertfit tot ce a avut, pentru reușita războiului.

N'au fost destule jertfele de sânge, sângerând pruncii, frații noștri pe diferite fronturi, dar ni s'au luat, și am dat și clopotele dela biserică, ca din acelea, cari chemate erau să sune după miezul nopții, înainte de revărsatul zorilor, să adune pe cei credincioși la mărețul act al Învierii Domnului, să se toarne tunuri, care să sfarme opera omenească de sute de ani, să prăbușească tot, ce mintea omenească a putut crea în veacuri, să împartă moarte aceluia, cari încă abiă au trăit.

Dat-am nu numai sângele, ci și avutul nostru. Dovadă, că credincioșii bisericii noastre au contribuit cu însemnate sume la subscrierea împrumutului de războiu, dând și parohiile — ca corporațiuni morale — tot banul disponibil. Tasul ostașilor — dispus încă în anul 1915 de către Preasfințitul nostru episcop diecezan *Ioan I. Papp* — se poartă și astăzi în bisericile noastre, administrând în anul expirat suma de aproape 1000 cor.

Durata prea lungă a războiului însă — cum mi s'a raportat din partea oficiilor parohiale — demoralizează poporul. Pe cât s'a văzut la începutul războiului, deșteptarea sentimentului pios, acum, în al 4-lea an, moravurile s'au sălbătăcit, infectat, oamenii încep a nu da nimic pe ce este creștinesc. Și nu e mirare, că oamenii de-a un timp s'au împietrit la sentimente.

Aici, și în această direcțiune avem să muncim, pentru readucerea poporului la cele bune. Pentru câștigarea datelor pozitive de războiu, ce privesc biserica și școala, Preaven. Cons. mitropolitan, în nădejdea că războiul va fi sfârșit în anul 1917, a trimis fiecărei parohii blanchetele de lipsă, acelea s'au și îndeplinit, dar înzădar, căci continuându-se războiul, datele acelea n'ar fi fost complete. Acelea se vor putea compune numai după ce adevărata pace va fi sălășluită. (Va urmă.)

Contribuiri pe seama „Asociațiunii”.

Pe seama instituției noastre culturale, care de prezent, în urma războiului îndelungat, are a se lupta cu mari greutăți de ordin financiar, și îndeosebi pe seama școlii civile de fete împreunate cu internat și pentru reeditarea și urmarea mai departe a „Bibliotecii populare”, s'au făcut în timpul din urmă câteva contribuiri atât din partea unor institute de credit, cât și din partea câtorva particulari cu pricepere și tragere de inimă pentru interesele obștești.

Anume, dintre institutele de credit au contribuit: „Economul” din Cluj 2000 cor din care 1000 cor pe seama fondului neatacabil al școlii și 1000 cor. pentru editarea „Bibliotecii populare”. „Lumina” din Sibiu 300 cor. pentru fondul școlii de fete. „Arieșana” din Turda 150 cor. „Crișana” din Brad 150 cor. „Vulturul” din Diciosânmărtin 50 cor. „Armonia” din Cinculmare 25 cor. „Bănățana” din Bucovăț 10 cor. Total 2685 cor.

Particulari: *Gavril Precup*, profesor în Blaj 1000 cor. *A. Barseanu*, profesor în penziune, Sibiu 1000 cor. *Dr. Liviu Micșa*, avocat în Dej, întru amintirea neuitatei sale soții născ. *Lucreția David*, pe seama școlii civile de fete 1000 cor. *Dr. Amos Frâncu*, director de bancă, Cluj, prin os întru amintirea iubitei sale mame 200 cor. (din care 100 cor. pe seama fondului școlii și 100 pentru „Biblioteca populară”). *Dumitru Banciu*, farmacist, Săliște 200 cor. *Ioan Chirca*, notar comunal în Săliște, și dna *Ana Chirca* 200 cor. *Samoilă Crăciun*, proprietar, Doșta 200 cor. *Dr. Aurel Novac*, avocat, Biserica-albă 100 cor. *Andrei Boboroni*, proprietar, Biserica-albă 100 cor. *Iordache Roșca Căpitanu*, comerciant, Săliște 100 cor. *Florian Coșian*, avocat, Domnin 50 cor. *Gherasim Serb*, asesor consistorial, Arad 40 cor. *Basiliu Suci*, v.-protopop, Căpușul-de-Câmpie 40 cor. *Dr. Mihail Grosșianu*, avocat, Oravița, întru pomenirea nepotului său *Mihaiu Borcian* din Sasca-montană, căzut pe câmpul de onoare 30 cor. *Nicolae Popovici*, preot, Alibunar 30 cor. *Teodor Harșianu*, paroh, Chimitelnic 10 cor. Total 4400 cor.

Relevăm îndeosebi, cu deosebită mulțămintă și recunoștință, frumoasa contribuție a institutului „Economul” din Cluj, a cărui Direcțiune a aflat de bine a decide, să propună adunării generale, ca în fiecare an să pună la dispoziția „Asociațiunii” suma de 1000 cor., din care jumătate pentru fondul neatacabil al școlii și jumătate pentru edițiile din „Biblioteca populară”; totodată a hotărât, ca în fiecare an să se aboneze pe seama cabinetelor de lectură parohiale, întemeiate de „Economul”, câte 200 exemplare din numerii „Bibliotecii populare”, ce vor apărea, iar funcționarii, membrii direcțiunii și ai comitetului de supraveghiere ai institutului s'au obligat a contribui în fiecare an cu 1% a apunțamentelor, ce le revin de drept, cu destinația, ca rezultatul să fie împărțit în părți egale pentru necesitățile curente ale școlii civile de fete și pentru „Biblioteca populară”.

Avem firma credință, că acest frumos exemplu al institutului „Economul” și al factorilor ei conducători va fi urmat și de celelalte institute de credit românești din patrie, și în genere, că publicul nostru va țineă seamă, și în împrejurările grele de acum, de însoțirea noastră culturală și de instituțiile întemeiate de dânsa.

Sibiu, 18 Martie n. 1918

Biroul „Asociațiunii”.

INFORMAȚIUNI.

Regele pentru copii. Maj. Sa regele nostru *Carol* a dat în mai multe rânduri probe de simț social și umanitar. Mai nou la inițiativă și conform programului stabilit de Maj. Sa, s'a pornit o acțiune pentru salvarea copiilor din orașe, unde lipsurile și mizeria, provenite din stările de războiu, primejduesc sănătatea și viața generațiilor viitoare. Spre scopul acesta se vor institui organe oficioase, atât la noi cât și în Austria, cu îndatorirea de a se îngriji de plasarea copiilor în lunile de vară pe sate, unde pot avea aer curat, raze de soare și hrană mai multă și mai nutritivă.

Urmările războiului. Lupta disperată pentru existență și mizeria împinge la păcate tot mai

mulți oameni și ce e mai dureros chiar și dintre copii, speranța viitorului. La tribunalul din Budapesta s'a pertractat — precum afirmă presedintele *Balogh György* — în curs de două luni 1560 de delictive comise de minori. Până când în clasele sociale, pe cari ravagiile economice ale războiului mai simțitor le-a atacat în existență, se răstoarnă cu încetul ordinea morală și legală, în cluburi, cafenele și localuri private, închiriate de cei ce ușor și fără trudă au ajuns la averi, pentru baccara și macao, e viață fără griji, veselie și voe bună.

Decadența moravurilor. În Praga și Viena poliția a descoperit localuri secrete, în cari bărbați și femei din toate clasele sociale, petreceau nopțile cu jocuri hazarde, de cărți, în sume atât de mari, încât întreceau și pe cei mai vestiți cartofori. Proprietarii, cari-și cedau locuințele pentru aceste jocuri încassau pentru o singură seară o arândă de 8000 cor.

Moaștele sfântului Dumitru din București. Într-o noapte furtunoasă din luna Februarie, niște făptuitori lipsiți de Dumnezeu au furat sicriul de argint cu moaștele sfântului Dumitru, care se păstră în biserica sfintei mitropolii din București. Imdată s'a pornit cercetare și s'a constatat că sicriul furat a fost transportat de un automobil. Autoritățile germane din București au irimis pe urma făptuitorilor jandarmi germani, cari a doua zi au și găsit sicriul cu moaștele sfântului. Sicriul a fost adus la locul lui cu mari ceremonii. Insuș mareșalul german *Mackensen*, împreună ce statul major, au ieșit la marginea orașului întru întâmpinarea sicriului, pe care l-a însoțit apoi până la biserica sfintei mitropolii. Locuitorii Bucureștilor au mers în procesiune pe urma sicriului și la toate bisericile s'au tras clopotele în tot decursul procesiunii.

Nu se spune, cine au fost făptuitorii furtului.

Câți copii nu umblă la școală? Ministrul învățământului ne dă de știre o veste dureroasă. Anume în aceste timpuri grele, în țara noastră nu umblă la școală un milion de copii, fiindcă nu sunt destui învățători. Învățătorii sunt și ei duși la oaste, nu e deci cine să-i înlocuiască. Neștiința scris-cetivului e mare plagă pe țara noastră. Ar fi bine deci, ca să se ieie dispoziții încă de cu vreme, ca măcar în noul an școlar, copiii să nu rămână fără învățătură. În schimb părinții să-și trimită copiii la școala redeschisă și la biserică, căci vai, cât de greu e acum pentru acei soldați, cari nici o epistolă nu sunt în stare să scrie de pe front iubiților lor de acasă.

Doi boi — un milion de coroane. Un bulgar din apropierea Budapestei, cu numele *Radu Vlăduț*, — scriu ziarele din capitală, — a cerut pentru doi boi ai săi, dela negustorul de vite *Fogul*, un preț de un milion de coroane. Negustorul a încercat să explice omului, că un milion însemnează o sumă atât de mare, încât poți cumpăra cu dânsa o turmă întreagă de vite chiar și în vremuri de scumpete. *Vlăduț* a mai lăsat ceva din preț, și a cerut 20 coroane de chilogram pentru boii săi. *Fogul* ca să-și răsbune asupra bulgarului lacom de bani, l-a denunțat pentru scumpirea prețurilor. Poliția a osândit pe *Vlăduț* să steie în închisoare 15 zile, sau să plătească 900 coroane amendă.

Miscarea populației în Ungaria în 1917. În anul 1817 s'au încheiat în Ungaria 81.250 de căsătorii, față de 68.355 în 1916. Cu tot sporul acesta, numărul căsătoriilor s'au redus cam la jumătatea celor din vremuri de pace. Nașteri au fost 311.304, față de 333.551 în 1916. S'au redus și cazurile de moarte; numărul lor total a fost de 417.508, cifră, ce reprezintă, de sine înțeles, numai cazurile de moarte în sinul populației civile. Ca rezultat final, bilanțul populației civile pe 1917 se încheie cu o pierdere de 106.204 persoane.

Mulțămintă publică. „Societatea studenților dela institutul teologic gr.-or. român din Arad” mulțamește și pe calea aceasta doamnelor *Maria Cosma*, vād. *Waltner*, *Livia Dr. Cosma* născ. *Goron* și *Marica Bolcaș* iunior din *Beiuș* — pentru sprijinul dat — înscriindu-se membri fundatori, — iar doamnei *Lucreția Chioreanu* (din *Beiuș*), înscriindu-se membru ajutor. Arad, din ședința a VII-a ordinară, ținută în 10/23 Martie 1918. *Valeriu Jurca*, v.-preș. *Emil Petrovici*, secr.

Concedierea soldaților pentru lucrul câmpului. Ministrul de honvezi a dispus, că soldații recon-

valescenți, întru cât starea sanitară le permite, pot fi concediați pentru lucrul câmpului.

Provederea populației cu ghete în Germania s'a aranjat astfel: Dela 1 Aprilie fiecare locuitor are drept și își poate cumpăra cu bilet o singură pereche de ghete la an. Bilet pentru încălțăminte nouă poți obține, dacă n'ai de fel ghete și dacă în schimbul celor nouă se dau o pereche de ghete vechi.

Insoțirea „Hangya“ a realizat în cursul anului 1917 un venit brut de 7,980.000 cor., curat de 1,820.000 cor.

Nou recensământ. Guvernul a luat măsuri pentru a face numerarea oficială a populației civile din țară pe ziua de 15 April 1918. Conscrierea se va îndeplini în zilele de 16—20 April a. c. Ținta acestei lucrări este regularea alimentării publice după un plan statorit. — În același timp se vor conscrie și vitele, oile, porcii și caii. Lucrările, împreună cu recensământul, se vor încredința mai ales învățătorilor, cari sunt îndatorăți, pe lângă o retribuție separată, să le îndeplinească.

Eroare de tipar. În raportul nostru despre Sinodul protopresbiterial din Vinga, publicat în numărul trecut, s'a strecurat o greșală de tipar. Bani de cortel, votați de Sinod pentru viitorul protopop fac 800, nu 300 cor., precum s'a publicat.

Poșta redacției.

Amic. T. „Biserica și Școala“ e organul și al preoției diecezană, deci articoli, cari ridică prestigiul preoției, apără și promovează interesele ei, sunt totdeauna binevenite. Un lucru cerem însă: Să fie scriși în mod obiectiv și cu demnitate ce ni-o impune greutatea vremurilor și caracterul ziarului nostru.

Păr. E. C. în C. Se va publica. Mulțămim pentru cuvintele de dragoste frățescă și Vă rugăm să ne păstrați și în viitor prietenia veche, pe care noi n'am dat-o uitării.

Senin. Am dispus la administrație să Vă trimită numerii. Foiletonul face bună impresie. Ne-ați făcut o deosebită plăcere și bucurie. Vă rugăm continuarea. Salutări cordiale.

Redactor responsabil: **Dr. Teodor Botiș**, profesor.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 1140/1918.

Tuturor oficiilor protopresbiterale și parohiale din districtul Consistorului arădan.

Cu ajutorul lui Dumnezeu încheindu-se pacea cu statele dela Răsărit acum a sosit timpul, ca prizonierii noștri din acestea state să fie eliberați din prinsoarea, în care au ajuns luptându-se pentru patrie și tron. După multele suferinți, la cari au fost expuși acești fii ai noștri, ei acum au să supoarte greutățile și lipsurile mari încopiate cu călătoria lungă și obositoare până să ajungă la hotarele scumpei lor patrii. Se cuvine deci, ca cel puțin atunci, în momentul când ei își revăd și sosesc în țara lor dorită, să fie primiți cu dragostea, ce li-o datorăm și să fie poată continuă drumul mulțămii și satisfacții la locul destinației lor. Această îngrijire însă recere iar cheltuieli enorme. Sarcina acestei îngrijiri și acestor cheltuieli a primit-o asupra sa Societatea Crucea-Roșie, care în decursul înfricoșatului și îndelungatului războiu cu zel înfocat s'a nizuț și până acum să aline durerile celor ce au avut să sufere luptând pentru țară și domnitor.

Se cuvine deci, ca fiecare cetățean bun să grăbească întru sprijinirea frumoasei instituțiuni, care e Crucea-Roșie. Invităm dar prin aceasta pe toți On. conducători ai oficiilor protopresbiterale și parohiale, ca să facă cunoscută credin-

cișilor noștri starea lucrurilor și să-i provoace a contribui și dâșii din avutul lor cu danii pe seama societății Crucea-Roșie în scopul de a se ajutură frații noștri, cari în curând au să sosească din prinsoare acasă. Dăruirile au să se trimită la adresa: „Magyar Vörös-Kereszt egyesület — Budapest“, de unde în scopul acesta se pot cere și cecuri postale.

Arad, 21 Martie (3 Aprilie) 1918.

Ioan I. Papp, episcop.

Concurse.

Pentru îndeplinirea vacantei parohii din **O.-Homorogh** protopresbiteratul Tinca, (cottul Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare; pe lângă următoarea dotațiune: 1. Una sesiune de pământ. 2. Una cânepiște. 3. Pășunatul ce revine după pământul parohial. 4. Casa parohială cu apartinențele ei și grădina. 5. Bir preoțesc dela familiile cu pământ 30 litre cucuruz, dela cele fără pământ 15 litre anual. 6. Stoale îndatinate. 7. Intregire dela stat, care însă parohia nu o garantează.

Dările publice are să le supoarte preotul ales, care va fi îndatorat a catehiză în școalele din comună fără a putea pretinde dela parohie altă remunerațiune.

Parohia e de clasa primă.

Reflectanții înainte de a se prezenta în parohie trebuie să se prezinte naintea protopresbiterului tractual și să dovedească că au cvalificațiunea prescrișă pentru parohia de cl. I, iar recursurile lor adresate comitetului parohial să le prezinte subșrisului protopresbiter, și să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserica din O.-Homorogh, spre a-și arată desteritatea în cele rituale.

Nicolae Roxin, ppresbiter.

—□—

1—3

Pentru vacanta parohie de clasa a treia din **Foneu** (Rózsafalva), protopopiatul Tinca, (cottul Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă următoarele emolumente:

1. Pământ 25 jughere 686□, parte arător parte fânaț. 2. Bir parohial 30 litre de cucuruz sfârmat dela fiecare casă sau prețul curent dela cari nu vor avea. 3. Casa parohială cu intravilan. 4. Stoalele îndatinate. 5. Intregirea dela stat, dar parohia nu o garantează.

Dările publice după aceasta dotațiune le va plăti preotul ales, și va fi îndatorat a catehiză în școală fără altă remunerațiune, având a se prezenta reflectanții în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserica din Foneu pentru a-și arată desteritatea în cele rituale.

Reflectanții sunt îndatorăți a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru dovedirea că dispun de cvalificațiunea recerută, iar recursurile ajustate conform regulamentului și adresate comitetului parohial să le înainteze subșrisului protopresbiter.

Nicolae Roxin, protopresbiter.

—□—

1—3

Pentru vacanta parohie de clasa a III-a din **Lupoia** (Farkaspatak), protopopiatul Tinca, (com. Bihor), cu termen de **30 zile** dela prima publicare, pe lângă următoarea dotațiune:

1. Casa parohială cu intravilan și extravilan în extenziune de 3 jughere și competița de imaș după aceasta. 2. Bir parohial 30 litre dela fiecare casă, eventual prețul curent. 3. Stoalele îndatinate.

Toate dările publice are să le plătească alesul preot care va fi dator a catehiză în școala din parohie fără alta remunerațiune.

Reflectanții recursurile ajustate conform regulamentului adresate comitetului parohial au să le înainteze subșrisului protopresbiter, și sunt datori a se prezenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserica din Lupoia pentru a-și arată desteritatea în cele rituale, având înainte de prezentare în parohie a se prezenta înaintea protopresbiterului tractual pentru a adeveri că posed cvalificațiunea recerută.

Nicolae Roxin, protopresbiter.

—□—

1—3

În temeiul ordinului Venerat. Consistoriu din Oradea-mare de sub Nr. 2149/B. 1917 pentru îndeplinirea parohiei vacante **Ucuriș** (Ökrös) se publică nou concurs cu termen de alegere la **30 de zile** dela prima publicare.

Dotațiunea acestei parohii de clasa II costă din: 1. Pământ parohial de 16 jughere. 2. Competița de pășunat 8 jughere catastr. 3. Birul dela fiecare casă câte 30 litre cucuruz sfârmat sau prețul curent al aceluia. 4. Dela înmormântări de clasa I 16 cor., de clasa II 12 cor., de clasa III 8 cor., înmormântarea pruncilor 4 cor., botez 80 fil., o sfeștanie 2 cor., cununia 4 cor. Pomenirea binefăcătorilor sf. biserici vii și morți se va face gratuit la zilele amintite. 5. Intregirea dotațiunii dela stat.

Alesul preot va suportă toate dările publice a realităților din folosința sa.

Preotul va fi obligat a catehiză la școalele din comună fără altă remunerație.

De locuință se va îngriji alesul preot.

Reflectanții la aceasta parohie cu observarea prescrișului § 33 a regulamentului pentru parohii, au a se prezenta la sf. biserică pentru a celebra, ori cântă și a cuvântă, — având recursurile adresate comitetului parohial a le trimite la subșrisul în F.-Giriș (Feketegyörös).

Pentru comitetul par. *Petru Serbu*, protopop.

—□—

2—3

În conformitate cu rez. conz. se publică concurs pentru îndeplinirea parohiei vacante **Nadăș** cu termen de **30 zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Parohia este de cl. I dar sunt admiși la concurs și cei cu cvalificație de clasa a II-a.

Emolumente:

1. Casa parohială. 2. Sesia parohială, după carea contribuția o va plăti alesul. 3. Birul legal. 4. Ștoale legale.

Alesul va avea să catehizeze gratuit la școala din Nadăș.

Reflectanții: 1. Trebuie să-și trimită cereurile de concurs adresate comitetului parohial din Nadăș și ajustate cu documentele recerute pentru parohia de cl. I—II oficiului protopresbiterial din Buteni.

2. Trebuie să se prezinte în biserica din Nadăș să-și arate desteritatea în rituale și oratorie.

3. Înainte de a se prezenta în parohie, reflectanții din dieceza noastră trebuie să se însinue protopresbiterului tractual și să dovedească că au cvalificațiunea prescrișă pentru parohii de cl. I—II, iar reflectanții din alte dieceze trebuie să dovedească că au consenzul Ven. Consistor din Arad sau a I. P. S. Sale dlui episcop din Arad spre a putea recurge la aceasta parohie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *F. Roxin*, protopresbiter.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea postului de paroh din **Chișirid** (Kistüröd), se publică concurs din nou, cu termen de alegere de **30 zile** dela prima publicare în organul diecezan.

Parohia este de clasa a II-a.

Venitele sunt următoarele:

1. Casa parohială cu grădină. 2. Folosința unei sesiuni parohiale (32 iugh. catastrale).

3. Dreptul de pășunat și pădure ce revine după pământul parohial.

4. Birul preoțesc dela fiecare număr de casă cu pământ câte o măsură (30 litre) de grâu, iar dela cei fără pământ 30 litre cucuruz sfârmat sau prețul curent al aceluia.

5. Ștoalele îndatinate.

6. Intregirea dela stat, fără s'o garanteze parohia.

Contribuțiunea după pământ o va suportă jumătate parohul, jumătate biserica. Preotul va avea să catehizeze regulat, fără să pretindă pentru aceasta onorar dela parohie.

Reflectanții au a se prezenta în termenul concursual — cu observarea prescrișelor Regulamentului în vigoare — în vre-o Duminecă în sf. biserică pentru a-și dovedi capabilitatea în cântări, tipic și oratorie.

Concursele ajustate sunt a se adresă comitetului parohial din Chișirid, și a se înaintă — cu documentele originale — la P. O. oficiu protopopesic ort. român din Oradea-mare.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Andrieu Horvath* m. p. protopopul Orăzii-mari.

—□—

3—3